

Arartekoaren 1/2018/RGO Ebazpena, 2018ko maiatzaren 15ekoa. Horren bidez, Bizkaiko Foru Aldundiari gomendatzen zaio behar diren ekintzak egin ditzala Bizkaira heltzen diren eta familiarik gabe dauden adingabe atzerritarrei harrera egokia emateko.

Aurrekariak

Jakina denez, babesgabe dauden haurrentzako gizarte zerbitzuen eremuan, Arartekoak urtez urte Euskadiko egoitza baliabideen sareko hainbat programa bisitatzen ditu, babesgabetasun egoeran dauden haurrei eta nerabeei ematen zaien arreta ezagutu, ulertu eta horren kalitatea egiaztatzeko asmoz, eta, azken batean, dauzkaten eskubideak egoki gauzatzen direla baieztatzeko. 2017ko lehenengo hilabeteetan Zornotzako zentroan egon ziren gazte batzuk hedabideetan agertutako albisteen protagonista bihurtu zirela ikusita, erakunde honek *Zornotzako lehen harrerako zentroan* ikuskapen-bisita egiteko erabakia hartu zuen.

Zornotzako lehen harrerako zentroa 30 plaza eskaintzeko asmoz sortu zen eta *gizarte babesik gabeko haur eta nerabeentzako egoitza harrerako baliabideak arautzeko uztailaren 8ko 131/2008 Dekretuan* jasotako premiazko harrera-programa gauzatzeko gunea da. Ardura publikoko zentroa da, Bizkaiko Foru Aldundiaren eskumenekoa, eta hitzarmen bidez kudeatzen da, kudeatzailea Landalan erakundea izanik.

Komeni da gogoraraztea Arartekoak 2015ean ere zentro hori bisitatu zuela, 2015eko urriaren 15eko 2015R-673-15 Ebazpenaren bidez orduko espedienteari amaiera emateko. Ebazpen horren bidez, zenbait kezka partekatu ziren foru aldundiko Haur Zerbitzuaren arduradunekin, eta, instalazioei eta emantzipazio prozesuei dagokienez, hobekuntza batzuk proposatu ziren.

Arartekoaren esku-hartzea erabaki ondoren, nabarmen handitu zen Bizkaiko lurraldera heltzen ziren adingabe atzerritarren kopurua, babesik gabe dauden haur eta nerabeentzako egoitza-baliabideen sarearen ahalmena estutasunean utzi arte. Ondorioz, zabaldu egin zen esku-hartzearen hasierako helburua. Hori dela eta, ebazpen honek bakarrik dauden adingabe atzerritarrei lehen harrera emateko Bizkaiko zentro bakarrean 2017an eta 2018ko lehenengo hilabeteetan ikusitako egoera azaltzen du xehetasunez, baina, horrez gain, gogoeta eta gomendio orokor batzuk ere jasotzen ditu, nerabe horiei ematen zaien arretari dagokionez.

Espedientea ebazteko, honako jarduketa hauek burutu dira:

- 2017ko martxoaren 27an, zentroa bisitatu eta arduradunarekin hitz egin zen.
- Bilera saileko Haurren Zerbitzuko arduradunekin.
- Zentroa berriz bisitatzea, 2017ko ekainaren 28an (horrekin batera, bisitaldi bien artean irekitako Izurtzako zentroa ere bisitatu zen).

- 2017ko maiatzaren 3an, informazio-eskaera bidali zitzaion sailari. Horren bidez, honako hauek eskatu ziren: batetik, Ikuskaritza Zerbitzuak *Zornotzako lehen harrerako zentroan* egin zuen azken ikuskapenari buruzko txostena; eta bestetik, babesik gabeko haur eta nerabeentzako egoitza harrerako baliabideak arautzeko dekretuak ezarritako langile kopurua betetzen dela egiaztatzeko metodoari buruzko azalpena.
- 2017ko irailaren 25ean, bigarren informazio-eskaera bidali zitzaion sailari, Bizkaian familiarik gabe dauden adingabe atzerritarrei arreta ematen dieten egoitza-zerbitzuen okupazioari buruzko datu eguneratuak –baliabidearen arabera banakatuta– jasotzeko.
- 2017ko azaroaren 28an, hirugarren aldiz bisitatu zen zentroa.
- Bilera Gizarte Ekintzako diputatuarekin. Aldez aurretik hitzartutakoa betez, abenduaren 13an egin zen. Aurreko egunean, arratsaldean, Zornotzako zentroa hustu egin behar zuten, instalazioetan gertatutako sutearen ondoriozko kalteak zirela medio.
- Arartekoaren bilera Gizarte Ekintzako diputatuarekin eta bere zuzendaritza-taldearekin.
- Laugarren bisitaldia zentroan, 2018ko martxoaren 14an, konponketa-lanak amaitu eta zerbitzua berrezarri ondoren.

Martxoaren 27an egindako bisitan, 53 pertsona bizi ziren zentroan. Zentroaren arduradunak jakinarazi zuenez, 2016an eta 2017ko lehenengo hilabeteetan heldu ziren gazteen kopuru handia ikusita, baliabidea kudeatzeko hitzarmena berritzeko orduan, plaza kopuru handiagoa izateko eskatu zuten (hain zuzen, 40 plaza).

Hartutako nerabeen profilari dagokionez, zuzendariak jakinarazi zuenez, sarera heldu berriak diren familiarik gabeko adingabe atzerritarren lehen harrerako programaz gain, 17 urte baino gehiagorekin heltzen diren adingabeak zentroan adin-nagusitasunera heldu arte geratzen direla, hortaz, hasieratik bertatik argi dago ezin izango direla etorkin gazteak emantzipatzen laguntzeko "Mundutik Mundura" programan sartu. Foru aldundiak sustatzen du programa hori. Nerabe horiekin dekretu arautzailean jasota dauden emantzipaziorako prestatzeko programetako helburuak lantzen dira, batez ere, bizitza autonomia egiteko beharrezkoak diren trebetasunak. Azkenik, emantzipaziorako prestatzeko Zabaloetxe zentrotik "itzulitako" gazteak ere hartzen ditu zentroak: nerabe horiek, duten portaera disruptiboagatik eta aurkako jarreragatik, arauak behin eta berriro hausteagatik, eta abar, Zornotzako zentrori bidaltzen dira berriro, sarean egin behar duten ibilbidea berriz hasteko. Bisita egunean, aipatu zentrotik itzulitako 5 nerabe zeuden; horiez gain, 17 urtetik gorako 14 adingabe, eta gainerakoak 14-16 urte bitartekoak ziren.

Prestakuntzari dagokionez, zentroko arduradunen arabera, 2015eko egoera kezkagarriak hobera egin zuen. Izan ere, une hartan, Osabidezko Hezkuntzan, Oinarrizko Lanbide Heziketan eta Lanbidek antolatutako prestakuntza ikastaroetan parte hartzeko aukerak ematen ziren. Zentrotik kanpoko ikastetxe batera joateko eta prestakuntza jasotzeko aukera sorta horretaz gain, arduradunak jakinarazi zuen zentroan bertan lantegiak berriz egiteko asmoa zutela; izan ere, mantentze-lanei

buruzko eta lorezaintzari buruzko ikastaro bana abian jarri nahi zuten. Arratsaldez, gazte guztiek aldi berean antolatzen ziren jardueretan (hiru multzotan) parte hartzen zuten dagoeneko, batez ere, hizkuntza ikasteko ikastaroan. Denbora berean tutoretza-orduak ematen ziren. Asteko ordubete, derrigorrez (hezitzaile bakoitzeko 5 edo 6 nerabe).

Adingabeek behar bezala parte hartzen zuten egunero bileretan eta haien proposamen batzuk abian jarri ziren.

Profesionalen taldea, eskarmentu handikoa, egonkortua zen. Zentroan zeuden nerabeen benetako kopurua handia izan arren, eta hitzarmen berriarekin plaza kopurua handitu arren, langile kopurua ez zen aldatu. Profesionalak honela zeuden banaturik:

- Goizez: 2 lantegiko irakasle + 5 hezitzaile
- Arratsaldez: 9 hezitzaile
- Asteburuetan: 3 hezitzaile

Instalazioak urritasun egoeran zeuden. Oro har, zentroaren egoera txarra zen, ez zegoen behar bezala zaindua. Izan ere, hezetasun-arazoak zirela medio, logela bat itxi behar izan zen. Ikasgelaren egoera ere ez zen egokia. Horri dagokionez, arduradunak jakinarazi zuen bisitaren ondorengo astean teilatua konpontzeko lanak hasiko zirela, eta gero, logelak eta espazioak margotu eta hobeto egokituko zirela. Bestalde, zentroan ez zegoen egongelarik: hitz egiteko, jolasteko, erlaxatuta egoteko tokirik... Aisialdian nerabeak instalazioetan ibiltzen ziren.

Bisitaldian jasotako informazioa –aurreko paragrafoetan azaldutakoa– egiaztatu eta osatzeko, Arartekoak, ohi bezala, **Haurren Zerbitzuarekin** (zerbitzuburuarekin eta egoitza-baliabideen arduradunarekin) bilera egin zuen. Foru zerbitzuaren arduradunek baliabide batzuk kudeatzeko zailtasunak azaldu zituzten, heltzen diren pertsonen kopurua kontrolatu gabe zegoenez, baliabide horiek hermetiko bihurtu zirelako. Une hartan dagoeneko (2017ko apirilean) antzematen zuten 2015era arteko joera –gero eta pertsona gutxiago heltzea– erabat aldatu egin zela. Izan ere, joera horren ondorioz, familiarik gabe etortzen ziren adingabe atzerritarrei harrera emateko asmoz irekitako egoitza-baliabide batzuk itxi edo horien erabilera aldatzea erabaki ahal izan zen. Etorkinen kopuruak berriro gora egin zuenez, administrazioak azkar erantzuteko zailtasunak izan arren, azken urte eta erdian 58 plaza berri (egonaldi iraunkorrekoak) eta hainbat unitate erdi-autonomo jartzea lortu zela azpimarratzen zuten, familiarik gabe dauden adingabe atzerritarren beharrei erantzuten saiatzeko. Jakin bazekiten, hala ere, baliabide horiek ez zirela nahikoak beharrei erantzuteko. Hori dela eta, kokapen berriak bilatzen ari ziren etengabe. Baliabide berriak jartzeko tokia (etxeak, lokalak...) aurkitzeko zailtasunen berri eman zuten. Besteak beste, agindutako neurriek, kokapenak eta inguruko erantzunak zaildu egiten dute baliabide berriak irekitzea, batez ere, nerabe atzerritarrentzat diren horietakoak.

Zentroko langile kopuruari eta baldintza material eta funtzionalei dagokienez, jakinarazi zuten Zornotzako zentroak saileko Ikuskapen eta Kontrol Zerbitzuaren ziurtagiria duela. Zerbitzua da egoitza-baliabideek bete beharreko baldintzak ezartzen dituen dekretu arautzailean xedatutakoa betetzen dela egiaztatzeaz arduratzen den organoa. Edonola ere, dagoeneko eskatu zioten erakundeari instalazioak zaharberitzeko eta hobetzeko lanak egin zitzaizkion. Baiezta zuten teيلاتua konpontzeko lanak foru aldundiak berak egin zituela; hala ere, instalazio guztiak margotu, konpondu eta, oro har, hobetzeko eskatu zitzaizkion. Aipatutako bi ikastaroak abian jartzeak neurri batean lagunduko zuela uste zuten.

Ikuskapen eta Kontrol Zerbitzuak Zornotzako lehen harrerako zentroari buruzko **ikuskapen-txostena** igorri zuen. Horren arabera, zentroak betetzen ditu dekretu arautzaileak ezarritako baldintza materialak eta langile kopuruari buruzkoak. Horren gain, zerbitzuaren langileek 2016ko abenduaren 5ean egindako bisitaldian ikusitako egoera jaso zuen txostenak, baita antzemandako gabeziak zuzentzeko modua ere. Zehaztu beharra dago Ikuskapen eta Kontrol Zerbitzuak zentroa bisitatu zuen egunean 35 pertsona bizi zirela bertan. Plaza kopuruari dagokionez, Gizarte Zerbitzuen Foru Erregistroa izan da Zerbitzuak kontuan hartutako erreferentzia, eta, horren arabera, zentroak 40 plaza ditu. Txostenak egokitzen jo zuen ratioari dagokionez, hori ere 35 pertsonak kontuan hartuta zen egokia.

Arartekoak 2017ko ekainaren 28an egindako bisitaldian egiaztatu zuenez, Izurtzan zentro berri bat irekita dozena bat nerabe bertara aldatu arren, Zornotzako zentroaren okupazio maila martxoan baino handiagoa zen (56 lagun). Instalazioen egoera hobetu egin zen (teيلاتua konpontzeko lanak amaitu ziren; lehendik zegoen logela berriz erabiltzen hasi zenez, gainerako logeletan toki gehiago lortu zen; zentroa margotu eta garbitu egin zen; ez zen hezetasun usainik antzematen...) eta zentroko giroa lasaia zen. Adingabeen kopurua zentroaren plaza kopurua baino askoz handiagoa izan arren eta eskola-oporraldia izan arren, guztiek zentroan antolatutako jarduera batean edo bestean parte hartzen ari ziren: 1) lorezaintza-ikastaroan, inguruko lorategiak eta landareak zaintzeko lanetan; 2) igeltserotza-lantegian, oinarritzko lanak eta konponketa txikiak egiten ikasten; 3) gaztelania ikastaroan, ikasgelan. Gainera, laugarren jarduera bat abiarazteaz zegoen, elektrizitate-iturgintza tailerra, 2-3 gazte osatutako taldearentzat, monitore batekin mantentze-lanak egiteko eta, bitartean, beharrezko ezagutza lortzeko, arlo horietako lan-gaitasunak eskuratzeko aukera aprobetxatuz.

Arartekotik azaroaren 23an jasotako eskaerari erantzunez, **sailak igorritako informazioan** foru aldundiko sarea osatzen duten egoitza-baliabideetan 2017ko lehenengo bederatzi hilabeteetan hartutako adingabe atzerritarren datuak bildu ziren. Lehen harrerako zentroan hartutako gazte desberdinen kopurua (sarean behin baino gehiagotan sartu arren) 490era iritsi zen denboraldi horretan. Halaber, otsailetik aurrera irekitako 7 baliabide berri aipatu ziren (156 plaza), gazte horiek emantzipatzeko prozesuan izan ditzaketen beharrak betetzen laguntzeko.

Hirugarren bisitan, azaroaren 28an, zentroko baldintzak –materialak zein funtzionalak– nabarmen okertu egin zirela antzeman zuen Arartekoak. Era berean, elkarbizitzari dagokionez, lehen baino txarragoa zela ematen zuen. Zentroko arduradunak emandako datuen arabera, une hartan 104 gazte zeuden zentroan, eta hilabete batetik bestera gero eta gehiago etortzea espero zen.

	Hilabete osoan zentrorira iritsi diren gazteen kopurua	Zentroan dauden gazteen batezbestekoa	Gazteen kopurua, hilabeteko okupazio maila handiena zenean
Urtarrila	41	52	60
Otsaila	33	48	53
Martxoa	34	49	56
Apirila	34	44	55
Maiatza	57	43	48
Ekaina	40	49	53
Uztaila	68	58	70
Abuztua	99	85	99
Iraila	84	80	96
Urria	121	77	86
Azaroa	100	88	111
GUZTIRA	711		

Heltzen ziren gazteen kopurua hain handia zen, non denbora osoan zentroaren okupazio maila plaza kopurua baino askoz handiagoa baitzen eta gazteei arreta egokia bermatzeko aukera gainditzen baitzen, gazteak –gaitasunak eta beharrak gutxi gorabehera ebaluatuta– emantzipaziorako prestatzeko zentroetara (baita emantzipazio zentroetara ere) bidaltzen ziren arren. Izan ere, bakarrik dauden adingabe atzerritarrentzako zentro guztiak –Bizkaiko sarea osatzen dutenak– gainezka zeuden, hurrengo paragrafoetan aipatuko diren zentroak –azken hilabeteetan irekitakoak– barne.

Lehen etortzen zirenekin alderatuta, gazteen itxura eta kontatzen zutena kontuan hartuta, maila sozioekonomiko apur bat hobea duten familietatik datozen kopurua lehen baino handiagoa dela pentsa daiteke. Hala ere, gazte oso gatazkatsuen kopuru gero eta handiagoak sortzen zuen arazo nagusia zentroan. Gogorarazi behar da gazte horiek ez zirela beste zentroetara bidaltzen (edo bidali eta "itzuli" egin zirela). Ondorioz, Zornotzan pilatu egin ziren eta talde ugaria eta indartsua osatu zuten. Hezitzaileen arabera, gazte batzuen portaera desafiatailea zen argi eta garbi, baita hezitzaileekin ere, eta larderiazko jarrera erakusten zuten, zentroan bizi diren beste gazteak mehatxatuz.

Logela bera partekatzen zuten gazteen kopurua handia zen; izan ere, ohatze asko egoteak zaildu egingo luke eraikinaren ebakuazioa larrialdi egoera batean. Armairu

txiki guztiak txikitu egin zirenez, gazteen gauzak plastikozko poltsetan gordetzen ziren, hezitzaileen gelan. Zentroaren hondatze maila, oro har, nabarmena zen.

Zentroan bizi ziren pertsonen kopurua plaza kopurua baino askoz handiagoa zenez, prozesu guztietan –jatea, dutxa hartzea eta abar– ematen zen denbora bikoiztu egin behar zen gazte guztien oinarrizko beharrak betetzeko. Ondorioz, prestakuntza- eta heziketa-jardueretarako denbora murriztu egin zen. Hezitzaileek denbora gehiago ematen zuten jantokiko sarrera eta egoera kontrolatzen, gazteek dutxa hartu bitartean ordena zaintzen, arropa banatzen, eta abar. Horrek nabarmen murriztu zuen adingabeekin egin beharreko heziketa-lana. Bestalde, egunean zehar, zentroko gune batzuk ordu askoan hutsik zeuden eta ezinezkoa zen gune guztiak etengabe zaintzea. Gauzak horrela, gero eta istilu gehiago gertatzen ziren, jokabide disruptibo, larderiazko eta mehatxagarrien ondorioz.

Hezitzaileen taldeak artean bazuen aritzeko gaitasuna, baina nekatuta zegoen eta egoera epe laburrean ez zela hobetuko uste zuen. Azpimarratzen zuten hainbeste pertsona eraikin horretan bizitzea oso arriskutsua zela zentroan bizi diren eta lan egiten duten guztien segurtasunerako.

Gauzak horrela, Arartekoa oso kezkatuta geratu zen lehenago azaldutako egoera ikusita, alde batetik, zentroan hartutako gazteen garapen osoa lortzeko arreta eman behar zaielako eta horretarako aukera gutxi dagoelako; eta bestaldetik, bertako egoera arriskutsua delako langileen eta erabiltzaileen osotasunerako (suteak, erasoak, abusuak eta abar).

Bisitaren ondorioz, Arartekoak hitzordua adostu zuen Bizkaiko Foru Aldundiko Gizarte Ekintza Saileko arduradunekin bilera egiteko. Hasieran esan bezala, bilera abenduaren 13an egingo zela adostuta, aurreko arratsaldean sua sortu zen Zornotzako zentroan. Suteak instalazioak kaltetu zituen, ezinbestekoa izan zen zentroan une hartan bizi ziren gazte guztiak sareko beste baliabideetara eramatea.

Gizarte Ekintzako diputatuarekin egindako bileran, zuzendaritza-taldearen ordezkariak bertan zeudela, foru aldundiko arduradunak azpimarratu zituen teknikarien taldeak apirileko bileran helarazitako azterketaren elementu batzuk. Besteak beste, 2017an hartutako gazteen eta irekitako zentroen kopuruei buruzko datu eguneratuak eman zituen. Izan ere, dagoeneko aipatu bezala, 58 plaza berri sortzeaz gain, beste 112 plaza (bost egoitza-baliabide berritan) prestatu ziren eta beste zentro batzuetako moduluak handiagotu egin ziren. Ondorioz, azken bi urteotan, familiarik gabe dauden adingabe atzerritarrei harrera emateko plazen kopurua hirukoiztu egin zen. Zentro berriak irekitzeari dagokionez, diputatuak hainbat zailtasun aipatu zituen, alde batetik, dekretu arautzaileak ezarritako baldintzak direla eta; eta bestetik, lokal berririk ez egotea, jabe batzuek ez dituztelako horretarako erabili nahi. Logikoa denez, aurrekontua ere hirukoiztu egin zen denboraldi horretan (gutxi gorabehera 12 milioi euro). Bere iritziz, egoera guztiz salbuespenekoa zen une hartan.

Gertatzen ari zenari buruzko diagnostikoa azalduko zuen barne-txostena prestatzen ari ziren, jarduera planifikatzeko eta lankidetzaz-erabera egiteko. Bildutako informazioaren arabera, gazte horiek, bidaiari ekiten diotenean, Bilbo dute helmuga, hasiera-hasieratik, eta gehienek familia osoaren migrazio-proiektua gauzatzen dute. Susmo batzuk kontuan hartuta, Ertzaintzari egoera ikertzeko eskatu zioten, Marokotik Bizkaira bidaiatzen laguntzen duen mafia edo talde antolatu bat tartean dagoen jakiteko. Edonola ere, uste zuten gazte horien etorrerak gainditzen duela foru aldundiaren jarduera-eremua eta lurraldeaz gaindiko gogoeta behar duela. Hori dela eta, Osasuneko, Gizarte Zerbitzuetako eta Berdintasuneko Ministerioari eman zioten Bizkaiko egoeraren berri, hain zuzen, Haurrei eta Familiei buruzko Erkidegoen arteko Batzordeari. Ez zuten jaso ez soluzio-proposamenik, ezta elkartasun-adierazpenik gainerako autonomia-erkidegoen partetik, nahiz eta lurralde horietako zentroetan, Katalunian (gazteen beste helmuga), Murtzian eta Andaluzian izan ezik, adingabe atzerritar oso gutxi egon. Zornotzan gertatutakoa gertatu ondoren, bilera adostu zen Gizarte Gaietako eta Berdintasuneko estatu-idazkariarekin.

Azkenik, sailak zentroan aurreko arratsaldean gertatutako sutearen xehetasunak azaldu zituen, baita gazte guztiak beste toki batera eramateko egindako kudeaketak ere.

Informazio hori orain dela gutxi egindako kudeaketan xehetasunekin osatu zen eta Arartekoaren eta Gizarte Ekintzako diputatuaren arteko bilera azaldu zen. Dagokien taldeek ere parte hartu zuten bileran.

2018ko martxoaren erdialdera egindako **laugarren bisitan**, Arartekoak egiaztatu zen suteak instalazioetan eragindako kalteak konpondu egin zirela eta obrak aprobetxatu zirela zentro osoa prest jartzeko; izan ere, nabarmen hobetu ziren logelak, jantokia, ikasgelak, kanpoaldea eta abar.

Une hartan zentroan bizi ziren 68 adingabeak jarduera batean parte hartzen ari ziren, kanpoko ikastetxeetan (gutxi batzuk) edo zentroan abian jarritako hiru formakuntza taldeetako batean. Oro har, giroa ikusita, horrelako zentro batek garatu behar duen jardueran ari zela berriro, hezitzaile taldeak kontrolatzen zuela eta heziketa-lana baldintza egokietan garatzeko ahalmena antzeman zen. Era berean, Arartekoak eta bere taldeak aukera izan zuen zentroko langileekin hitz egiteko eta baikortasuna berreskuratu zutela ikusi zuen.

Gogoetak

1. Haurren Eskubideei buruzko Konbentzioak xedatzen duenez, haur eta nerabe guztiak, inolako bereizketarik gabe, hau da, beren jatorria, arraza edo egoera kontuan hartu gabe, eskubidedunak dira, hortaz, eskubidea dute erabat garatzeko, hezkuntzarako, ahalik eta osasuntsuen egoteko, babestuak izateko... Espainiak sinatutako nazioarteko hitzarmen hori betetzeko eta bertan jasotako xedapenak garatzeko onartu dira gaur egun indarrean dauden

lege guztiak, haur eta nerabeak babestekoak (bai estatu mailakoak, bai autonomia-erkidegokoak). Administrazio guztiek lege horiek bete behar dituzte, dagozkien eskumenen barruan.

Testuinguru horretan, lehendabizi azpimarratu behar da Bizkaiko Foru Aldundiak berehala hartzen dituela bere lurraldera heltzen diren gazte guztiak, eta arreta ematen diela. Adinez txikikoak direla egiaztatuta (daukaten dokumentazioa ikusita edo fiskaltzaren dekretuaren bidez), foru aldundiak bere gain hartzen du haien tutoretza, ordenamendu juridikoan ezarritakoari jarraikiz.

Familia-ingurunetik kanpo dauden haur eta nerabeak babesteko eskubidearen oinarritzko testua, Haurren Eskubideei buruzko Konbentzioan jasotakoa, 2010ean gauzatu zen Nazio Batuek argitaratutako haurrak zaintzeko hautabideei buruzko gidalerroetan, non hainbat orientabide ematen baitira haurrak familiarik banantzea saihesteko eta, hala badagokio, beste mota batzuetako zaintza-inguruetan kalitatezko arreta bermatzeko neurrien gainean. Salbuespen kasuetan, instituzionalizazio bidea aukeratu denean, gidalerroen 5. artikulua araberara, ahalik eta azkarren hasi behar da gizarteratze prozesua prestatzen, harrera inguruan bertan, edonola ere, adingabeak inguru hori utzi baino askoz lehenago. Egoitza-harreraren mugei dagokienez, gidalerroen araberara, egoitza-harrera kasu batzuetan bakarrik ezarri beharko litzateke: ingurune hori gaztearentzat bereziki egokia, beharrezkoa eta hezigarria denean. Hau da, adingabea garatzen den tokiak garapenerako onuragarria izan behar du eta babesa eman behar dio.

Uztailaren 8ko 131/2008 Dekretuak, gizarte babesik gabeko haur eta nerabeentzako egoitza harrerako baliabideak arautzen dituenak, gomendio horiekin guztiekin bat eta euskal administrazioaren betebeharrak garatzeko asmoz, zerbitzu, baliabide eta zentroak zehazten ditu, familiaren ahalik eta antzekoena den ingurune bat sortu nahian, bertan bizitzeko eta erabat garatzeko; alegia, ingurune seguru bat, duintasunez bizitzeko eta hazteko. Hortaz, zentro txikiak aukeratzen dira, profesionalen eta haurren proportzio egokia dutenak, non posible den konfiantza-harremanak sortzea eta erreferentzia bihurtzea, bizitzeko eta ikasteko laguntza, familia batek eskaintzen duena bezalakoa, eman ahal izateko. Haur eta nerabe guztientzat, beren jatorria, arraza eta abarreko baldintzak kontuan hartu gabe.

Premiazko harrerako zentroek ere heziketa-esparruak izan behar dute, bertan igarotzeko denbora laburragoa izan arren. Segurtasuna eta baldintza duinak eskaini behar dituzte, haur eta nerabeei garatzeko aukerak emanez.

Zornotzako lehen harrerako zentroaren kasuan, gehienezko plaza kopurua, Landalan eta Gizarte Ekintza Sailaren artean zentroa kudeatzeko sinatu zen hitzarmenaren araberara, 30 zen, eta kopuru horren araberara jarri ziren beharrezko giza baliabideak. 2016an, Bizkaira heltzen ziren gazteen kopuruak gora egin zuela ikusita, foru aldundiko sailak aldatu egin zuen hitzarmenean ezarritako

plaza kopurua, 40 plaza eskaintzeko. Horrekin batera, zehaztu zen plazako prezio berria, gehienezko kopuru hori gainditzen bazen, baina langile kopurua eta hezitzaileen taldea ez ziren aldatu. Araudiaren aurka joan arren, Gizarte Zerbitzuen Foru Erregistroaren arabera, zentro horrek gehienez ere 40 plaza eskaintzen ditu. Datu hori oinarri hartuta egin zen Ikuskapen Zerbitzuaren txostena, zentroaren jarduera gaur egun baimentzen duena.

Edonola ere, egindako lau bisitaldietan gainokupazio egoera, denboran jarraitua, ikusi zen. Izan ere, 40 baino askoz gazte gehiago bizi ziren zentroan: 53 gazte martxoaren 27an, 56 ekainaren 28an, 104 azaroaren 28an eta 68 gazte 2018ko martxoaren 14an. Horrek esan nahi du puntako aldietan okupazioa % 250 igo dela, aurreikusitako plaza kopuruarekin konparatuta.

Hala ere, Afrikako kontinentetik eta batez ere Magrebetik heltzen diren gazteen kopuru handiak Bizkaiko sarea osatzen duten bakarrik dauden adingabe atzerritarrentzako baliabide guztietan du eragina. Izan ere, Zornotzako zentroa sarrerako atea baino ez da. Zentro berriak ireki arren, bai sortu berri horiek, bai lehendik daudenak gainezka daude, eta ez dira prestatu hartzen dituzten gazteen kopurua hartzeko. Egoera are larriago bihurtu zen, abenduaren 12ko sutearen ondoren Zornotzako zentroan bizi ziren gazteak beste zentro batzuetara eraman behar zirenean.

Arartekoak jakin badaki zaila dela ezin kontrola daitekeen eskariari erantzuten ez dioten baliabideak kudeatzea eta foru aldundiko saila ahaleginak egiten ari dela zentro berriak irekitzeko eta oraindik ere Bizkaira heltzen diren gazteak hartzeko. Hala ere, argi dago ez dela nahikoa, adingabe horien eskubideak bermatu behar direla kontuan hartzen bada. Egia da lehenengo aipatutako 131/2008 Dekretuaren lehenengo xedapen gehigarriak gaitzen dituela foru-organoak honako hau egiteko: *"dekretu honetako 6. artikuluan arautu diren egoitza-harrerako baliabideak ez diren beste baliabide batzuk prestatu ahal izango dituzte babesik gabeko egoeran dauden adingabeek behar duten zaintza berehala emateko, baldin eta adingabe horien premiak errealitate berrietan edo sortzen ari diren fenomeno sozialetan sartuta badaude, eta horien dimentsioa dela medio, gaur egun dagoen baliabide-sarearen esparruan erantzun ezin bazaie"*. Hala ere, xedapenaren bigarren puntuak baliabide horiek salbuespenekoak, aldi baterakoak eta iragankorrak izango direla azpimarratzen du eta, hori bermatzeko, baliabide horiek martxan egoteko gehieneko aldia ezartzen du (urtebete), beste sei hilabetez luzatu ahal izango dena. Denboraldi horretan, dekretu arautzaileak ezarritako baldintzetara egokitzen diren neurriak-egonkorak eta behin betikoak- antolatu beharko dira.

Gomendioak aipatzen duen aldian heltzen diren gazteen kopuruak gora egin zuela kontuan hartuta, baliteke salbuespen aldia dagoeneko bukatzeaz egotea, hortaz, ezinbestekoa dirudi plaza gehiago sortzea lehen harrera egiteko, eta horrekin batera, emantzipaziorako prestatzeko programak zein emantzipazio programak garatzeko. Zornotzako zentroaren kasuan, gainera, erakunde honen

iritziz, berriz ezarri beharko litzateke hasierako plaza kopurua, hau da, 30 pertsona, edo, gehienez ere, 40 pertsona.

2. Zornotzako zentroak sutearen ondorioz ateak itxi behar izan zituen arte, gazte guztiak oheetan egiten zuten lo, janaria eta arropak ematen zitzaizkien eta artean martxan zeuden heziketa-jardueretan parte hartzen zuten. Hilabete batzuk lehenago, Arartekoak oso iritzi positiboa adierazi zuen kanpoko prestakuntza-ikastaroetan parte hartzen ez zuten gazte guztientzat zentroan bertan garatzen zen lantegi/jarduera programaren inguruan. Halaber, nabarmendu zituen hezitzaile-taldearen kohesioa, beste komunitate-agente batzuekin arintasunez lan egitea eta inguruarekiko harremanetan, oro har, antzematen zen normaltasuna.

2017an zehar zentroan bititako prozesuak –gazteen kopurua oso azkar haztea, heziketa-lana burutzeko ezintasuna, gero eta handiagoa, eta ondorioz, gorabeherak eta istiluak sortzeko arriskua areagotzea– prebentziozko jardueren garrantzia gogorarazteko balio dezake, etorkizunari begira.

3. Zentroetako profesionalen taldeak, hezitzaile guztiak, ezinbestekoak dira esku hartzeko. Beren esku dago tratu txarren eta arduragabekeriaren ondoriozko kalteak, kasu batzuetan oso handiak, jasan dituzten haur eta nerabeen bizitza berreskuratzea. Profesionalek bere lana ondo egiten badute, haurren mina, indarkeriaren eta gabezia materialaren, eta batez ere, afektiboaren ondorioak arintzeko aukera sortuko da. Hezitzaileak egotea, konpromisoa, hurkotasuna *sine qua non* baldintzak dira heziketa-lana garatzeko.

Arartekoak ezagutu duen errealitatea hau da: esperientzia eta inplikazio handiko profesionalak nekatuta daude, denboran luzatzen den urduritasun egoeran lan egin behar dutelako; ondorioz, haien egoera pertsonala okertu egiten da eta murrizten da adingabeen heziketa eta terapia prozesuan laguntzeko gaitasuna. Hori dela eta, oso garrantzitsuak dira lan hori burutzeko baldintzak: lan egiteko espazio egokiak, ordainsari duinak eta ratio egokiak, baina ez hori bakarrik. Profesional horiek beren lana gainbegiratzeko eta egiaztatzeko esparruak behar dituzte, besteak beste, ikasteko, taldean lan egiteko eta eginkizunak betetzeko ezinbestekoa den osasun psikikoa mantentzeko.

4. Azken gogoetak migrazio prozesuekin du zerikusia, horien baitan gertatzen baita adingabe horiek toki batetik bestera joateko joera. Fenomeno hori tokiko maila baino askoz harago doa eta ikuspuntu zabalagoa eskatzen du; izan ere, mundu mailan gertatzen ari da, konplexua da eta eragile asko ditu. Mundu mailakoa izatea ezin da inola ere argudio gisa erabili gure lurraldera heltzen diren gazteei arreta emateko ardura alde batera uzteko; hala ere, hausnarketa zabalagoa oinarri hartuta jokatu behar da, eta horretan foru administrazioak parte hartu beharko luke.

Erakunde honen eskumenaren muga, Arartekoak ez ditu proposatuko autonomia-erkidegotik kanpo egin beharreko jarduketak (horiek ere egin behar direla jakinda ere). Hala ere, Arartekoaren iritziz, Euskadi, gizarte gisa, hemen aztertzen ari dena bezalako egoeretan ematen duen erantzunaren bitartez definitzen da. Jakina denez, euskal erakundeek elkartasunaren ikuspegitik bideratzen dute beren jarduna eta ahaleginak egiten dituzte etorkinen beharrei abegikortasunez erantzuteko. Hori azalduta, Arartekoak uste du Euskal Autonomia Erkidego osoaren mailan jardun behar dela familiarik gabe dauden adingabe atzerritarren beharrei erantzuteko, parte hartzen duten erakunde guztien arteko hausnarketa oinarri hartuta. Erakunde honen iritziz, lurralde guztiek era koordinatuan eta solidarioan erantzun behar dute, bestela ezinezkoa izango baita oraingoa bezalako egoerari aurre egitea, “zentroek gainezka egiten dutenean”. Testuinguru honetan, komenigarria izango litzateke jarduteko protokolo komuna ezartzea, 131/2008 Dekretuak eskatu duena betez; horrela, aukera izango litzateke estatu mailako protokoloaren mugak gainditzeko eta Arartekoak bultzatzen duen hausnarketa partekatua onduz zalantzarik gabe sortuko diren beste kontu batzuk behar bezala lantzeko.

Ondorioak

Hori guztia dela eta, Arartekoak amaitutzat jotzen du bere esku-hartzea, Bizkaiko Foru Aldundiari honako **gomendio hauek** emanez:

- Bizkaira familiarik gabe heltzen diren adingabe atzerritarrei arreta emateko baldintza duinak berma ditzan. Hau da:
 - Egoitzetako plazen kopurua pixkanaka igo dezan, adingabe guztiak hartzeko nahikoak izan daitezten.
 - Gazte bakoitzaren beharretara ondoen egokitzen diren programak abian jar ditzan.
 - Dekretu arautzaileak ezartzen dituen baldintzak bete ditzan.
- Zornotzako lehen harrerako zentroak hasieran izandako baldintzak berreskura ditzan; horretarako, plaza kopurua murriztu beharko da, 40 pertsona gehienez hartzeko.
- Zentroetako langileen osasuna zaintzeko neurriak eta lan baldintzak antola ditzan, batez ere, denbora luzean jasan behar duten egoera estresagarriaren ondorioei dagokienez.
- Modu aktiboan parte har dezan Euskal Autonomia Erkidegoko erakundeek, familiarik gabeko adingabeen egoera aztertu eta horri elkarren artean aurre egiteko asmoz, antola ditzaketan ekimenetan.